

ЗМІСТ

I. ПРИКАЗКА.....	5
II. КАЗКА.....	43
III. НЕБИЛИЦЯ.....	75
IV. ВІНШУВАННЯ.....	109
V. БИЛИНА.....	147
VI. ПОБРЕХЕНЬКА.....	201
VII. БУВАЛЬЩИНА.....	247

ПОВЕРНЕННЯ В ДУБОВИЙ ГАЙ

Квіти вздовж шляху обертали до нього барвисті голівки. Здавалося, що й собаки переставали гавкати, а кури квохтати, ледь почувши тупіт його коня. Що вже казати про жінок, які припиняли сапати-пологи, аби кинути погляд на вершника, впізнаючи в ньому земляка.

Два роки про Андрія Гостенка не було ані звістки. Знали тільки, що з ватагою купців ходив він аж до моря. І тепер, розглядаючи його розкішні шати, вгодованого жеребця та вдоволене обличчя, односельці клацали і тихцем перешіптувались: «Чи ж надовго приїхав? Що привіз? Де був?»

Аж раптом кінь спіткнувся, смикнув головою і жалібно заіржав. Хлопець роззирнувся. Майдан лишився позаду, а в цій частині села закинуті хижки заросли мохом і бур'янами. Хіба за вишняком виділась оточена частоколом новенька садиба. Ворота ледь прочинені. Андрій зазирнув у шпарку: на подвір'ї біля криниці поралася юнка.

— Гей, дівчино! Дівчино, до тебе звертаюся!

Та підвела на нього великі очі, схожі на краплі бурштину, і завмерла з цеберком у руках.

— Дівчино, ти що, кам'яна? Дай напитися коневі. Бо до Хутора поки доїду, він геть пристане. Сонце шалено пече.

Незнайомка закліпала очима, ніби прокидаючись. Дерев'яне цеберко зачепилось за журавель криниці, рука натиснула на важіль, заскрипіла почорніла соха. Вода перелилась через вінця.

Мовчки, як причинна, дівчина вийшла з двору й піднесла цебро до морди жеребця. Той жваво припав до пригощання, а юнка продовжила задивлятися на подорожнього.

— Ти що, німа? — засміявся Андрій, по-молодецькому поправляючи шапку.

Пасмо пшеничного волосся впало йому на очі. На щоках з'явилися ледь помітні ямочки.

— Е-е, дівко, здається, ти просто якась причарована, — підморгнув хлопець, від чого його миловиде обличчя зробилося ще гарнішим.

Незнайомка нарешті відвела очі, присоромлено опустила їх. Затим стрімко простягла гостеві кухоль. Її кулаки стиснулись, але подорожній того не помітив.

— Щось я тебе ніяк не впізнаю: на селі всі біляві, а ти — смаглявка. Чия ти? У цій хаті давно ніхто не жив.

— Я Лялька. Богатирівна, — побілілими губами сказала дівчина.

Незвична для села вимова майнула в її голосі. Та Андрій не розчув. Ватага парубків гукала йому з іншого боку шляху, хтось запрошував на чарку меду, а хтось оповідав новини. Кухоль упав на траву й покотився в придорожні бур'яни.

Ударивши коня в боки, хлопець миттєво забув і про воду, і про дівчину. Він рухався далі, пишаючись стрункою поставою, золотавими кучерями, що на всі боки стирчали з-під шапки, засмаглим лицем і золотою клямрою на поясі. А Лялька так і дивилася йому вслід, доки вершник не зник між зелених садків, у яких щоліта потопає Дубовий Гай.

Та чим ближче Андрій під'їздив до Хутора — поселення з трьох хат віддалік села, — тим повільнішим ставав крок жеребця, тим нижче опускались Андрієві плечі. Ось він уже й спішився. Ось уже й зникла з обличчя самовдоволенна усмішка.

Зруб стояв на вишині, здіймався понад лісом і черешневим садом. Обсаджений рівненькими кущами смородини, обплетений хмелем і виноградом, що

тягнув до сонця свої зеленаві вуса. Свіжорізьблений причілок, знайомий дерев'яний півник на даху...

Припнувши коня, Андрій постукав по карбованій коловоротами віконниці. Запидало на вікні ледь колихнулося. Щороку вона вишивала нові запинала.

Не встиг хлопець гукнути, як двері відчинились і звідти не вийшла — вилетіла молода жінка. Висока, тонка вербичка, кралечка з незмінно-хитруватою усмішкою. У її сіро-зелених очах (кольору дощу, як завжди спостерігав Андрій) забриніли крапельки роси, а теплі руки обвили шию гостя, пригоргаючи.

— Здрастуй, Младо.

— Давно ж тебе не видно було, Дрійку.

Його дихання зробилось тихим-тихим. Хлопцеві здалося, що він і зовсім забув, як дихати. Стало гаряче, ніби в прогрітій лазні посеред найспекотнішого дня. Поклавши одну руку на спину Младі, другою він ледь торкнувся її обвитої білим серпанком голови. На мить заплющив очі. Але лиш на мить.

Скрипнули двері, загупали кроки — зі зрубу виходив дебелий молодик. Він усміхався на весь рот і ліниво чухав рудувату бороду.

— Здоров був, швендя непосидючий! — Одним рухом здоровань розвернув Андрія, щоб і собі стиснути

гостя в обіймах. — Тільки не кажи, що зайшов до нас раніше, ніж до батьків!

— Здрастуй, Вернидубе, друже! — відповів на обійми Андрій. — Спершу мав знати, що ви з дружиною живі-здорові, а тоді — можна й до мамки на піч!

Жінка пестила Андрієве плече. Як і більшість мешканців Дубового Гаю, та й усього краю древлянського, вона була білошкіра й золотоволоса, круглолиця та кирпата. А ще мала співочий голос, мелодійний і пронизливий, мов щебет солов'я-весняного вечора. Той голос приходив до Андрія в снах, допомагав пережити грозові ночі дорогою до Новгороду, шторми холодного Готланду та криваві сутички з варягами.

— Так раді тебе бачити! Так раді! Ну що, привіз мені камінців заморських?

Підморгнув. Авжеж, як то було забути. Андрій занурив пальці в торбу, дістав пару срібних сережок із малахітовими камінцями темно-ялинового кольору.

— Ти завжди знаєш, як мені вгодити, — дзвіночками засміялася Млада й одразу заходилася приміряти обновку.

— Пообідаєш із нами? — спитав Вернидуб, усміхаючись.

— Іншим разом, — Андрій проковтнув клубок, що став посеред горла. — Треба батькові-матері